
EFTERTRÄDARFRÅGAN

Bara i en mycket formell mening är frågan om en ny socialdemokratisk partiledare en ensak för socialdemokratiens aktivister. I realiteten är det en fråga som berör Sverige och all svensk politik. Partiet står idag inte bara utan ledare, konstaterar flera tidningar på ledarplats. Man står utan tydlig politisk framtidsbild, utan ett politiskt projekt för det postindustriella Sverige.

Men någon kommer att väljas och detta val får konsekvenser för socialdemokratin och för Sverige. Just nu diskuteras främst de olika favoritkandidaterna och deras stöd i väljarkåren. Mona Sahlin, Jan Nygren och i någon mån Göran Persson och Margareta Winberg rankas i Sifo-mätningar och hos brittiska vadslningsfirmor. I politisk mening är detta statiskt och tråkigt. Ungefär som vem som blir bäste kapten på ett sjunkande skepp. Men finns det något djup, något seriöst politiskt vägval?

Socialdemokraterna har, som de själva brukar påpeka, en stolt historia. Vare sig

man väljer att se den förra svenska moderniseringen - den från 30-tal och framåt - som bra eller dålig, är den förbunden med socialdemokratiens vägval. Få har som socialdemokratiska partiledare - och det har bara varit fem det senaste århundradet - präglat det offentliga Sverige och många svenskers politiska självbild.

Problemet för dagens socialdemokrater är naturligtvis att detta projekt har tagit slut. Däri ligger egentligen ingen polemik. Som Stig-Björn Ljunggren brukar hävda var det inte meningen att det skulle finnas ett färdigt samhällsbygge. Det fanns inga slutliga mål, allt var förgängligt och en fråga om vad som var bäst just då. Nostalgi är som så ofta något som kommer när forntid skimrar mer än framtid. Även de som framhåller den svenska modellen som ett föredöme har i realiteten accepterat att modellens själva fundament snabbt håller på att undermineras. Landet har nya medborgare och med dem behövs en ny politik. Inte heller det är i sak kontroversiellt. Ingvar

Carlsson har som politisk pragmatiker lotsat sitt parti mot den nya tidens nödvändigheter: avregleringar, EU-medlemskap och besparingar har inte stått främst i retorik eller valkampanjer, men i de senaste årens praktiska politiska ledarskap. Att Ingvar Carlsson nu medverkar till att sätta punkt för och till och med reversera många av sina egna 50-, 60- och 70-talsprojekt, tyder på en insikt som är värd respekt. Men han gör det utan entusiasm. Ironiskt nog står han mer än de flesta för "den enda vägens" politik.

Inte bara förutsättningarna för den svenska modellen har raserats. Hela föreställningen om en aktivistisk politik där medborgarna lojalt lyssnar på sina ledares "visioner" och anpassar sig till visionernas praktiska resultat är i gungning. Vi lever inte längre i en tid som uppmuntrar stora politiska tankar och fluffiga framtidsdrömmar. Liberalismens de facto-seger, kräftgången i ekonomin, konsekvenserna av ett multietniskt Sverige, den nästan fysiskt kännbara globaliseringen är bara några faktorer som gör att 2000-talets samhällsklimat ställer helt nya krav på politikens ledare.

Den fritänkande s-riksdagsmannen Widar Andersson, som ofta tagit på sig rollen som vänlig internkritiker och intellektuell nydanare, ifrågasätter den gamla slitna frågan om hur högt i tak det egentligen är inom socialdemokratien: Problemet är inte att det inte är högt i tak. Problemet är att det inte finns något golv! Individualismen har nått även politiken. Taken är sprängda och takläggare i alla partier för en fåfång kamp. Det är

golven, de grundläggande och seriösa analyserna om var Sverige står och är på väg, som är de nya legitimitetsproblemen.

Många av de problem Sverige och därmed svensk politik står inför är inte bara en socialdemokratisk huvudvärk. Även borgerligheten står svag på flera punkter. Lustigt nog kanske inte minst i kraft av att de borgerliga mål- och fiendebilderna har förändrats med omvärldsförändringarna. Murens fall, EU-medlemskapet och en pragmatisk men lite oengagerad socialdemokrati gör att borgerlighet inte längre kan definiera sig själv som en enkel och tydlig motbild till socialismens - eller ens socialdemokraternas - hot och ambitioner.

När socialdemokraterna nu ska närma sig avgörandets stund i frågan om vem som under överskådlig tid ska vara parti-ledare och i varje fall de kommande åren vara statsminister, vore det en olycka också för borgerlighet och nationen om de svåra och långsiktiga frågorna slarvas bort. Valet av Maria Leissner förskräcker, inte så mycket i valet av person, som i valet av motiv. Det var det enkla, det ytliga och det mediala som hamnade i centrum. Vem gör sig bäst i TV, blir den sammanfattande frågan. Och det gjorde naturligtvis Leissner. Hon hade fått en rimligare, viktigare och seriösare uppgift om valet av uppgift i svensk politik i en ny tid hade föregått de enkla frågorna. Politik - inte ens partipolitik - kan i första hand vara en fråga för spelteori eller vem-tar-vem-lekar. Sådant kan man möjligen uppspelt roa sig med natten efter ett val. Men ska politiken få förut-

sättningar att ta itu med de frågor som svensk politik verkligen måste ha kraft till, vore det förödande om socialdemokratin hamnade i samma ytlighetens träsk.

Enkelt uttryckt kan socialdemokratin välja mellan två vägar. Den ena lätt och den andra svår. Den lätta är att leka följa-Sifo. Då är kandidaten självskriven. Hon heter Mona Sahlin. Hon har etablerat sig som en politiker med osedvanlig förmåga att göra politiken begriplig och vardagsnära. Hon är "folklig" och "svensk" i en mening som inte ska förringas och heller inte banaliseras. Det är sannolikt fel att likt många på högerkanten avfärda henne som en bluff. Den kommunikativa förmågan ska inte underskattas i ett skede där gamla svenska helyllesanningar ställs på ända. Att hon inte är en djupsinnig intellektuell, är omvittnat och naturligtvis en del av hennes framgångar. Och just intellektuell måste inte en politisk ledare vara. Men ser hon - kan och vill hon se - det nya Sveriges enorma utmaningar?

Åtskilliga socialdemokratiska ledarskribenter antyder artigt men tydligt att hon inte är ett självklart statsministerval. Frågan kan enklast ställas i en mening: Ska Sverige i sin största ekonomiska omställningsperiod på 100 år, i en tid där internationaliseringen har gjort också politiken genuint global, ha en statsminister och politisk superledare som närmast struntar i ekonomi och bara hjälpligt talar engelska?

Frågan är ett memento inte bara till socialdemokrater som tror på nya Monaeffekter, utan lika mycket till borgerliga parti-traditionalister som hoppas att Sahlin gör de gamla, trygga partikonflik-

terna giltiga i ytterligare några decennier. Paradoxalt nog kan också hennes relativa ungdom bli ett rätt stort problem. Med sin djupa förankring i den traditionella socialdemokratiska retoriken och i de gamla socialdemokratiska projekten som hennes mentorer har signerat, riskerar hon att för många år framåt blockera de synsätt och resonemang som allt oftare präglar s-generationen efter henne. För Sveriges skull är det inte oviktigt om socialdemokratin leds av nydanare eller tillbakablickare. Även borgerligheten bör hoppas på klokskap och insiktsfullhet i motståndarens ledning. Att det gör den egna uppgiften lite svårare är att skäl för - inte emot - den förhoppningen.

Den fråga som seriösa socialdemokrater idag borde ställa sig är alltså inte vem som bäst kan ge partiet kortsiktiga pyrrhus-segrar i det gamla utslitna nollsummespelet. Utan vem som kan leda partiet in i ett nytt politiskt samtal om det nya Sverige. Det är en svår ledaruppgift i en helt annan mening än "arbetsbelastning", "mediasamhällets villkor" eller "privatlivets påfrestningar". Att leda är som bekant att gå före, att ta strider, att se såväl uppgiftens vidd som dess begränsningar. Därmed räcker det inte att ha åsikter om framtiden. Det krävs också insikter om samtiden. Eller som den helige Franciscus lär ha önskat:

"Gud, ge mig den nödvändiga ödmjukheten för att stå ut med det jag inte kan förändra. Ge mig tillräckligt mod för att förändra de saker jag kan ändra på. Och ge mig tillräcklig intelligens för att skilja mellan dessa båda saker."